

Kako pomembne so štiri jezikovne zmožnosti in kako jih vključevati v pouk?

Blanka Tomšič Premrl, predmetna učiteljica angleščine in francoščine,
OŠ Riharda Jakopiča Ljubljana

V današnji družbi večjezičnost omogoča številne prednosti tako v zasebnem kot poklicnem življenju. V času svojega osnovnošolskega izobraževanja učenec spoznava vsaj en tuji jezik skozi vse štiri jezikovne zmožnosti, ki mu omogočajo izražanje v tujem jeziku. Če učenec jezika aktivno ne uporablja, ga ne bo v dovolj dobri meri usvojil. Pri snovanju aktivnosti pa je nujno upoštevati tudi razvojne zmožnosti učencev. Ko so slednji aktivno vključeni v pouk in dejavnosti, ki jih učitelj pripravi, dobijo priložnost, da izkažejo svoje pridobljeno znanje, učitelju pa je to motivacija za nadaljnje delo.

Pomen učenja tujih jezikov

Danes enojezičnost ni več norma v odprtih družbenih okoljih, saj rezultati znanstvenih raziskav kažejo na številne prednosti govorcev več jezikov pred govorci enega jezika (Pevec Semec 2013). Prednosti se kažejo na področju delovanja možganov, na drugače razvitem divergentnem mišljenju in kasnejšem razvoju demence. Govorci več jezikov se lažje osredotočajo na zadano nalogo, poleg tega pa imajo zaradi tega tudi veliko prednosti na zasebnem in poklicnem področju.

Kaj pa z znanjem tujega jezika pridobi otrok? Zavedati se začne, da živi v svetu, kjer soobstajajo številni jeziki, ki nam omogočajo komunikacijo. Ko se uči sporazumevanja v tujem jeziku, ni mišljeno, da se nauči sporazumevati kot papagaj, ki ponavlja pozdrave, postavlja stereotipna vprašanja in ponuja odgovore v zelo zaprti komunikaciji, ki ne vodi nikamor. Pomembno je, da zna uporabljati tuji jezik na način, ki mu v različnih situacijah omogoča sporazumevanje, ki je primerljivo z materinščino (Vanthier 2009). Otrok postane dovzeten za razlike med materinščino in tujim jezikom, ki se ga uči. V procesu učenja spoznava, da nekaterih razlik med jeziki ni mogoče kategorizirati na slabše in boljše. Uči se razumeti drugače govoreče ljudi, ki so mu hkrati podobni, a jih jezik, način življenja in razmišljanje naredijo drugačne. Spodbujanje otroka v odprto in strpno državljanstvo je eden glavnih ciljev zgodnjega poučevanja tujih jezikov (Vanthier 2009).

Razvojne posebnosti otrok

Poučevanje in učenje tujega jezika je dolgotrajen proces, pri katerem je nujno upoštevati tudi razvojne posebnosti otrok od njihovega vstopa v osnovno šolo do trenutka, ko jo zapustijo.

Pred vstopom v šolo je otrok razvil že številne spretnosti, med drugim se odlično sporazumeva v svoji materinščini. Učinkovito usvajanje tujega

jezika je v primerjavi z usvajanjem maternega jezika zgoščeno in časovno omejeno, zato je pogosta in intenzivna izpostavljenost tujemu jeziku ključnega pomena (Pevec Semec 2013). Številni lingvisti so meje za poučevanje prvega tujega jezika postavili v otroštvo. Vzporodnice so iskali v usvajanju materinščine in ugotovili, da so otrokovi možgani še posebej občutljivi na sprejemanje in učenje tujega jezika. Sprejemajo ga veliko bolj spontano kot kasneje, od 9. leta starosti naprej, ko postaja njihovo sprejemanje jezika veliko bolj analitično in ne več tako naravno kot do tedaj.

Otroci premorejo veliko radovednosti in želje po sporazumevanju. Veliko bolj kot kasneje so sposobni posnemati glasove in intonacijo tujega jezika. V obdobju od 2. do 6. oziroma 7. leta starosti je otrok sposoben razmišljati na simbolni ravni. V njem se razvija sposobnost posnemanja, prikazovanja in ubesedovanja izmišljenih dejanj (Vanthier 2009). Otrok počasi pridobiva občutek za čas. Spozna, da ne obstajata le tukaj in zdaj, ampak tudi prej in potem, četudi ju še ni povsem sposoben ubesediti. Dejanja je sposoben dojemati egocentrično (Piaget v Vanthier 2009). Razmišlja še precej konkretno. Kasneje z vsemi izkušnjami, ki si jih je pridobil, že napreduje iz konkretnega v figurativno predstavljanje dogodkov.

Obdobje od 6. oziroma 7. leta in tja do 11. ali 12. leta Piaget poimenuje stopnja konkretno logičnega mišljenja. Otrok je sposoben predvideti dogodke, ki se ne dogajajo izključno njemu, odpira se zunanjemu svetu in zanj izkazuje zanimanje. Počasi je sposoben tudi abstraktnega mišljenja. Vedno bolj je sposoben sprejemati mnenja drugih in sodelovanja z drugimi. Z 11. ali 12. letom pa otrok vstopi v obdobje, ki ga Piaget poimenuje stopnja formalno logičnega mišljenja. Otrok je na tej stopnji sposoben sklepati na podlagi hipotez oziroma iz splošnega na posamezno ter vzpostaviti abstrak-

tne odnose (Piaget v Vanthier 2009). Njegovo abstraktno mišljenje se razvije v trenutku, ko zapušča osnovno šolo. Ob koncu te stopnje je najstnik sposoben razmišljati kot odrasel človek.

Pri poučevanju prvega tujega jezika, ki se kot neobvezni izbirni predmet lahko za marsikaterega otroka začne v prvem razredu, je tako kot tudi kasneje, v višjih razredih, pomembno upoštevati razvojne zmožnosti in predznanje učencev. V prvem triletnju so cilji učenja prvega tujega jezika: senzibilizacija za jezike, razvijanje učenčevih sprejemniških, tvorbnih in interaktivnih spretnosti/zmožnosti; poudarjen je razvoj motivacije za usvajanje tujih jezikov in oblikovanje posameznikove raznojezičnosti, družbene večjezičnosti ter dvig jezikovne zavesti v ožjem pomenu (npr. v družini, v razredu) in v širšem pomenu (npr. dvojezično področje) (Pevce Semec 2013). V drugem in tretjem triletnju pa je osrednji cilj učenja prvega tujega jezika doseganje celostne zmožnosti za medkulturno in medjezikovno komunikacijo, tj. usposobiti učenca za vsebinsko in okoliščinam ustrezno govorno in pisno sporočanje in sporazumevanje v tem jeziku, kar mu bo omogočilo vključevanje v vsakdanje življenje in kulturo govorcev tega jezika (Lesničar 2016).

Učenje drugega tujega jezika je nekoliko zama knjeno, prične se z neobveznimi izbirnimi predmeti v četrtem razredu, ko učenec ravno prehaja iz prej omenjenega spontanega sprejemanja tujega jezika v analitičnega. Prav tako poleg znanja materinščine že spoznava prvi tuji jezik in je sposoben vsaj osnovnih primerjav med vsemi tremi jeziki. Ta sposobnost celo nekoliko olajša poučevanje drugega tujega jezika, saj učenci že lahko iščejo vzporednice med jeziki. Pri pouku angleščine in francoščine, ki sta že tako tesno prepletena jezika, je z mojega stališča učitelja to zelo dobrodošlo. Učenci v času usvajanja prvega tujega jezika že v veliki meri usvojijo tudi strategije za učenje drugega tujega jezika in uspešno usvojijo tudi tega.

Štiri jezikovne zmožnosti: govorjenje, poslušanje, branje, pisanje

Pri poučevanju tujega jezika razvijamo štiri glavne jezikovne zmožnosti, in sicer govorjenje, poslušanje, branje in pisanje, ki se v osnovnošolskem izobraževanju prekrivajo. Govorjenje in pisanje sta opredeljeni kot tvorbna oz. produktivna zmožnost, poslušanje in branje pa kot sprejemniška oz. receptivna jezikovna zmožnost.

Vse štiri zmožnosti so pri poučevanju in učenju tujega jezika potrebne in koristne. Učencu nudijo podporo pri sporazumevanju, priložnost za ustvarjanje in vsebino, znotraj katere uporabljajo

jezik za izmenjavo resničnih informacij, in so dokaz njihove lastne sporazumevalne sposobnosti, nenazadnje pa tudi gradijo njihovo samozavest pri rabi jezika (Manaj Sadiku 2015).

Poslušanje je prvi stik tako z materinščino kot s tujim jezikom. Otrok prepozna intonacijo govorenega, glasove in nauči se ustrezno odzvati. Sprva neverbalno, kasneje verbalno. Če pogledam v razred prvošolcev, je situacija zelo podobna. Ob vizualni podpori, neverbalni komunikaciji učitelja učenci sklepajo o pomenu slišane. Nekateri hitreje dojamejo in razumejo povedano, spet drugi potrebujejo nekaj več časa. Ko torej govorimo o poslušanju, ne govorimo le o glasovih, ki jih slišimo, ampak tudi o razumevanju slišane. Poslušanje je zagotovo najbolj razširjena oblika komunikacije v vsakodnevem sporazumevanju (Sharma 2020). Dober poslušalec slišano povezuje z lastnimi izkušnjami in skupaj z govornikom deli odgovornost pri poteku komunikacije. Učenec se uči bolje, ko se nauči dobro poslušati (Manaj Sadiku 2015).

Govor je že bolj specifična jezikovna zmožnost, saj učenec že tvori lastne povedi in po spominu išče besede in besedne zveze, ki bi bile ustrezne pri komunikaciji. Govor je veliko kompleksnejša zmožnost, kot se zdi sprva, in zahteva več truda, kot je le izgovorjava nekega izraza (Sharma 2020). Pri pouku prvega tujega jezika govorjenje sovпада s ponavljanjem pogosto slišanih besednih zvez, z recitiranjem vlog ali pesmi in s petjem. Učenci pri govornem sporazumevanju uporabljajo preproste fraze in se preizkušajo v izgovorjavi ter intonaciji v tujem jeziku.

K sprejemniškim jezikovnim zmožnostim prištevamo tudi branje. V prvem triletnju se razvija počasi, vzporedno z učenčevim napredkom pri branju v materinščini oz. z manjšo zakasnitvijo. Učenec se pri pouku sreča s kratkimi prilagojenimi besedili, kjer se s pomočjo učitelja uri v prepoznavanju zapisanega. Ob koncu drugega in v tretjem razredu pa gre za obdobje, ko se učenec z branjem sreča tudi pri tujem jeziku.

Pisanje je po mojem mnenju jezikovna zmožnost, ki je izmed vseh štirih najbolj kompleksna: odzivati se na brano in slišano s pisanjem sporočila. Poleg priklica ustreznih besed je potrebno poznati še njihov zapis in jezikovni register, formalno proti neformalnemu. Slednji je pomemben tudi pri govoru. V prvem triletnju učenci prepisujejo krajše besede in dopolnjujejo znana besedila z danimi besedami. Časovno so aktivnosti pisanja vezane na drugi in tretji razred. Učenci postopoma spoznavajo razlike med zapisom v materinščini in v tujem jeziku.

Vse štiri jezikovne zmožnosti, ki se jih pri pouku tujega jezika razvija, postopoma pripeljejo do tega, kar sem omenjala na začetku članka: učenec se lahko v tujem jeziku odziva na podoben način kot v materinščini. Poslušanje se tesno prepleta z govorjenjem, saj komunikacija poteka vsaj dvostransko. Z branjem učenec širi besedni zaklad, svoja obzorja in spoznava kulturo naravnih govorcev. Vse to lahko s pridom uporabi pri pisnem sporočanju, ki je sprva nekoliko kompleksnejši pristop, saj se mora učenec nanj pripraviti. Urediti mora svoje misli, napisati osnutek, nato sporočilo in ga ustrezno pregledati. Pisanje ni samo vizualni prikaz govorjenih besed, ampak proces, prek katerega učenec predstavi svoj miselni proces na organiziran način (Sharma 2020).

Nekaj primerov iz prakse

Pri poučevanju in učenju tujega jezika je potrebno glede na zrelost učencev vključevati vse štiri jezikovne zmožnosti. Govorjenje in pisanje sta časovno zelo potratni in od učitelja zahtevata več priprave. Učenca pa postavita v položaj, ko mora sam prevzeti odgovornost za sprejemanje in utrjevanje znanja. Učenje je celosten pristop, včasih vanj vključimo več čutil. Pri mlajših učencih nismo tako vezani na učni program in ga zlahka prilagodimo ter vanj vključimo učne poti v spomin, ki vodijo prek gledanja, poslušanja, tipanja, okušanja in vonjanja (Kolb 2005). Pri učencih v drugem in tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju pa smo v vse večji stiski s časom in v pouk redkeje vključujemo tvorbnosti jezikovne zmožnosti. Učbeniki nam sicer ponujajo številne možnosti, sem in tja jih je vredno prilagoditi učencem in jim nadeti novo preobleko.

Pri predstavljenih dejavnostih ni pričakovati, da bi vsa komunikacija tekla v tujem jeziku. Osredotočiti se velja na rezultat, ki ga učenci predstavijo v tujem jeziku. Z več vaje bo tudi komunikacija v tujem jeziku lažje stekla.

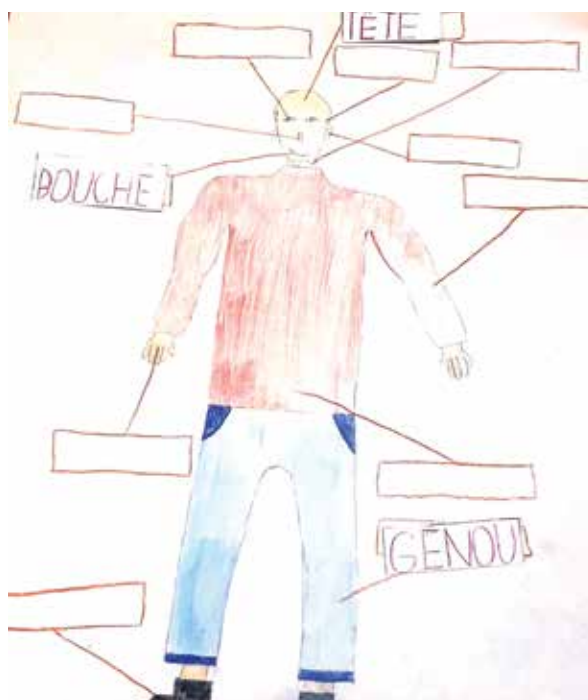
Pouk neobveznega predmeta tuji jezik je veliko bolj sproščen, saj je učencev v skupini bistveno manj in v veliki meri sami posedujejo dobro mero motivacije za učenje. Učenci poznajo le nekaj besed in jeziku niso izpostavljeni v takšni meri, kot so v vsakdanjem življenju izpostavljeni angleščini. Pri pouku gradimo predvsem na besedišču in besednih frazah, ki se v komunikaciji pogosto pojavljajo, na vodenih pogovorih, za katere upam, da bodo nekoč prešli v spontane pogovore, dotaknemo pa se tudi branja in pisanja. Sama stremim k temu, da z učenci od četrtega do šestega razreda, ki so v predmet vključeni, snov, ki jo predelamo, utrjujemo pri pouku. Zato si učenci večkrat pripravijo lastne učne pripomočke, ki jih uporabljamo tako pri pouku kot učenju doma. Tema, ki je

učencem vedno zanimiva, je živalski svet. Pri uri francoščine smo v ta namen izdelali učni pripomoček – kocko. Na kopijo mreže kocke so učenci narisali sličice živali, jo sestavili in v igri s sošolcem utrjevali predelano besedišče.

Učni pripomoček – kocka

Na podoben način smo izdelali učni pripomoček za utrjevanje besedišča o človeškem telesu. Posamezna skupina učencev je pripravila plakat, na katerega je narisala človeško telo. Iz posameznih delov telesa so potegnili puščice in na njihovem koncu narisali prazne pravokotnike. Iz drugega lista papirja so izrezali pravokotnike, na katere so zapisali dele telesa. Igrali so se tako, da so besede postavljali na ustrezen prazen prostor na plakatu.

Učni pripomoček – človeško telo

Pri obeh dejavnostih so učenci poleg branja vadili tudi pisanje in govorjenje, četudi so bile jezikovne zmožnosti okrnjene na raven besed.

Zelo uporabna tema pri pouku tujega jezika je usmerjanje sogovorca po mestu. Za utrjevanje predlogov in poimenovanj stavb so učenci prejeli liste, na katerih so bila v francoščini zapisana imena stavb. Učenci so morali pozorno poslušati učiteljico in se pravilno postaviti glede na položaj preostalih "stavb". Igro smo nadgradili tako, da so učenci prevzeli učiteljevo vlogo in sami usmerjali svoje sošolce. Na primer: šola je nasproti hotela. Učenca, ki nosita napisa šola in hotel, se morata postaviti tako, da sta si nasproti. Veliko smeha in zabave pa je pri dejavnosti, ko po navideznem mestu, ki ga ustvarimo v učilnici ali na šolskem igrišču, učenci vodijo sošolca z zavzanimi očmi do stavbe, po kateri sprašuje. Učenci pri dejavnosti uporabljajo tako jezikovni zmožnosti govorjenja kot poslušanja ter branja, saj morajo prebrati napise stavb, ki jih nosijo njihovi sošolci.

Primer pogovora:

A: Excusez-moi. Où est la gare, s'il vous plaît?

B: Allez tout droit, prenez la première rue à gauche. La gare est à côté du restaurant.

Pouk prvega tujega jezika močno zaznamujeta večje število učencev in večja dinamika v razredu. Kljub temu je vredno izpeljati aktivnosti, pri katerih morajo učenci utrjevati katero od tvorbnih jezikovnih zmožnosti.

V prvi enoti učbenika *My Sails 2* se učenci učijo opisati osebo. Spoznajo ogromno besedišča, vezanega na opisovanje videza osebe. Igra *Who am I?* se lahko igra s celotnim razredom ali pa se učence razdeli v skupine. Igro najprej igramo frontalno s pomočjo projekcije na tabli. Učenci vidijo več njim znanih domišljjskih junakov iz sveta filma, literature ali računalniških iger. S pomočjo *yes* in *no* vprašanj morajo ugotoviti, katerega junaka ima v mislih učitelj. Nato člani skupine prejmejo deset sličic oseb, ki so bile predhodno predstavljene na projekciji. Sličic si ne smejo prej ogledati, ampak jih s hrbtno stranjo postavijo na mizo. Izberejo učenca, ki bo ugibal o osebi. Na hrbet mu pripnejo sličico, ki si jo nato dobro ogledajo. Učenec mora s pomočjo vprašanj ugotoviti, katera oseba je na sličici, ki jo ima pripeto na hrbtu, sošolci pa pri tem lahko odgovarjajo le pritrdilno ali nikalno. Primer: – Have I got curly brown hair? – Yes, you have. Učenci se urijo v jezikovni zmožnosti govorjenja.

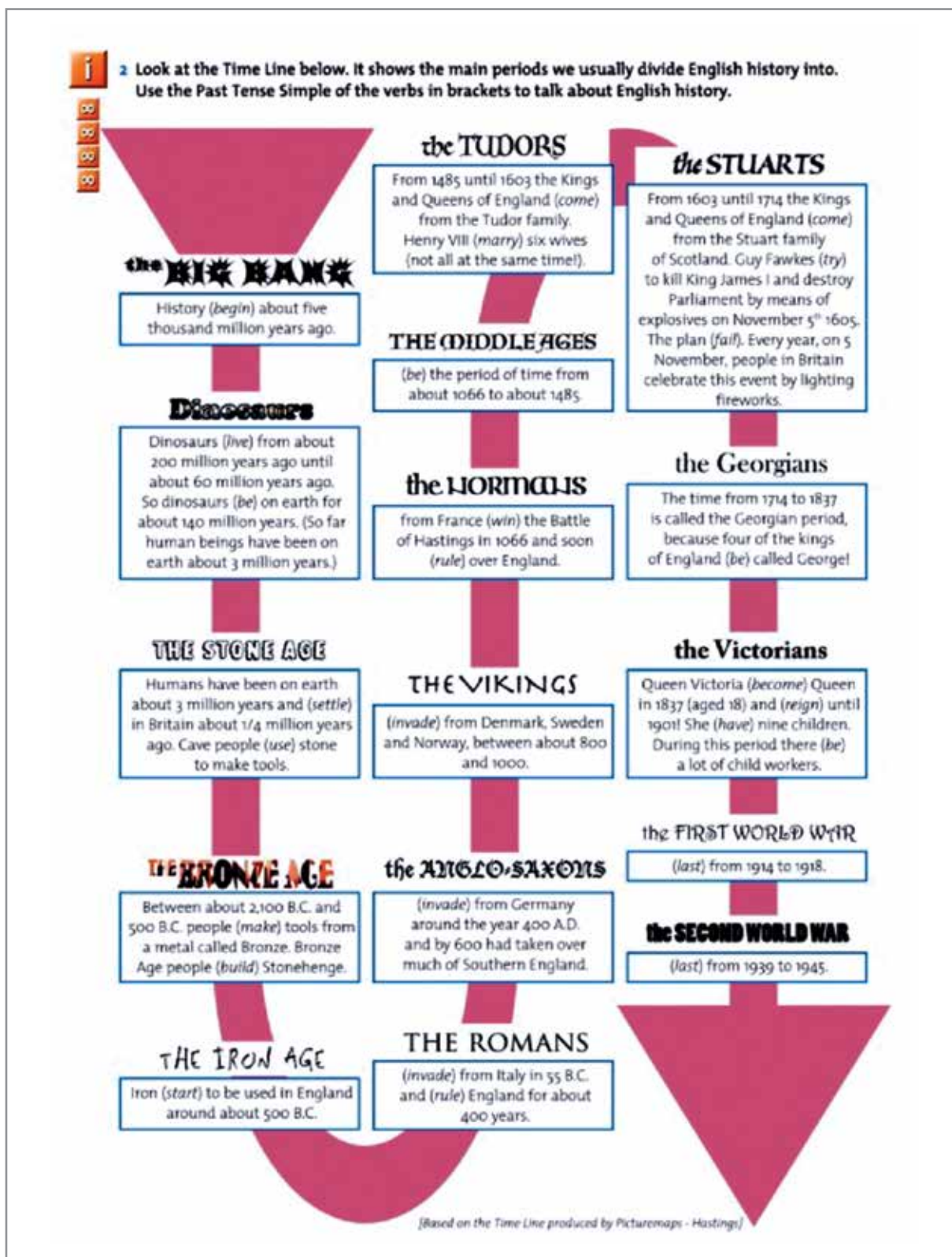
V učbeniku *Touchstone 8* šolsko leto začnemo s temo o nakupovanju. Učenci zelo razširijo svoje besedišče s poznavanjem poimenovanj za trgovine, nakupovalne artikle in količinske izraze. Delo v dvojicah in skupini se vrti okoli pogovorov o njihovih najljubših trgovinah, nakupovalnih izkušnjah, zaigranih pogovorih v trgovini. Tokrat sem v nabor aktivnosti dodala naslednjo. Učence sem razdelila v skupine. Vsaka skupina je prejela nakupovalni seznam. Na podlagi seznama so si morali zamisliti, kdo je oseba, ki nakupuje, in za kaj nakupljene sestavine potrebuje. Svoje ideje so morali zapisati in oblikovati smiselni pisni sestavek in ga predstaviti.

Primer:	Primer zapisa:
Shopping list: - 1 pint of milk - 1 packet of butter - 1 packet of sugar - 1 sachet of dry yeast - 30 eggs - chocolate bunnies - chocolate eggs	Linda is an aged lady. She is doing her Easter shopping. She is going to bake some Easter pastry, perhaps some hot cross buns. Her grandchildren are coming for a visit and they are going to decorate the Easter eggs. They are going to play egg hunt in the garden so she has to buy some chocolate bunnies and eggs.

Učenci so se poleg urjenja v branju in govorjenju urili tudi v pisanju.

V devetem razredu pri poučevanju angleščine na naši šoli uporabljamo učbenik Touchstone 9. V prvi enoti učenci spoznajo nekatere zgodovinske dogodke v ZDA in Veliki Britaniji ter utrjujejo slovnične čase, ki so jih v letih osnovnega šolanja spoznali in uporabljali. V nalogi iz učbenika so najprej z glagoli dopolnili časovni zgodovinski presek Velike Britanije.

Nato je posamezna skupina prejela sliko, ki je predstavljala delček britanske zgodovine z nekaj osnovnimi podatki. Učenci so s pomočjo spleta poiskali dodatne informacije o danem obdobju in jih uredili v pisni sestavek ter predstavili svojim sošolcem. Urili so se v branju, govorjenju, poslušanju in pisanju.

Primer:

Skupina je prejela sliko viktorijanskih gospa in naslednje podatke:

- Victorian era: 1837–1901,
- reign of Queen Victoria,
- Britain prospered,
- women's rights were limited.

Na podlagi danih informacij so učenci poiskali podatke na medmrežju in v kratkem pisnem sestavku predstavili viktorijansko žensko in njene pravice.

To so dejavnosti, ki terjajo veliko časa, a je trud navsezadnje poplačan, ko kot učitelj vidiš, da so semena, ki smo jih posejali pred leti, obrodila. Učenci znajo presenetiti s svojo ustvarjalnostjo in iznajdljivostjo, predvsem pa so vešči novih tehnologij, ki jim tudi na področju jezika prinašajo številne priložnosti v izpopolnjevanju tujega jezika.

Ljudje si zapomnimo 10 odstotkov tega, kar preberemo, 20 odstotkov tega, kar slišimo, 30 odstotkov tega, kar vidimo, 70 odstotkov tega, kar vidimo, slišimo in kar sami rečemo, ter 90 odstotkov tega, kar sami počnemo (Kolb 2005).

Zaključek

V članku sem predstavila štiri jezikovne zmožnosti in učenčeve razvojne sposobnosti, ki jih učitelj pri poučevanju tujega jezika upošteva. Iz marsikaterih dolgočasnih aktivnosti, ki se nam ponujajo v učbenikih, pa z nekaj truda pripravimo učno uro, pri kateri bo učenec dejaven in bo na ta način postajal vse boljši v komunikaciji v tujem jeziku. Učenčev uspeh je tudi učiteljeva motivacija za nadaljnje delo.

Literatura in viri:

- Kolb, K. (2005): *Otroci se zlahka učijo*. Ljubljana: Mladinska knjiga. Prev. Katja Berden.
- Lesničar, B. (ur.) (2016): *Program osnovna šola. Angleščina*. Ljubljana: El. knjiga. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport : Zavod RS za šolstvo.
- Manaj Sadiku, L. (2015): *The importance of four skills reading, speaking, writing and listening in a lesson hour*. Dostopno na https://revistia.org/files/articles/ejls_v1i15/Lorena_Manaj.pdf, 26. 11. 2021.
- Pevac Semec, K. (ur.) (2013): *Tuji jezik v 2. in 3. razredu*. Ljubljana: El. knjiga: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport : Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Sharma, C. (2020): *The importance of four basic skills in learning English*. Dostopno na file:///D:/Users/Uporabnik/Downloads/Article_7_TG_October_December_2020_Ms_ChitraSharma__Dr_Shafali_full1036.pdf, 26. 11. 2021.
- Vanthier, H. (2009): *L'enseignement aux enfants en classe de langue*. Paris: CLE International.
- Slika 1: *Touchstone 9, učbenik*. Dostopno na <https://etouchstone.si/pages/3YX24mXD1Kpj/preview>, 13. 12. 2021.
- Slika 2: Dostopno na <https://bellatory.com/fashion-industry/Fashion-History-Victorian-Costume-and-Design-Trends-1837-1900-With-Pictures>, 20. 9. 2021.